

Osmanlı Edebiyatında Karagöz

قره كوز (خيال الظل) في الادب العثماني

Yıldız Sadettin

م.يلدز سعدالدين عبدالغني

Abstract

Qara Quz (Shadow Puppetry) in the Ottoman Literature

Qara Joz Art is considered as one of the most distinguished popular, folkloric, traditional Turkish arts. The Egyptians and some Arabs pronounce Qara Joz as (Aragoz), the Iraqi people call it Qara Qoz, which is one of the oldest popular drama arts for children in the history of the Turkish culture. Irrespective of the continued disagreement as regards the origin and springhead of this classic popular art, the question is: has this art come from Egypt at the hands of Sultan Saleem 1 in a campaign in the East as this art did exist in the Mamluke era in Egypt. Saleem saw this art and then took one of the actors with him to Istanbul for the purpose of amusing his son who later on became a Sultan after him and was known as Sultan Saleem, the Great, or has this art originated from the Turkish Anadol or did it come from Middle Asia to Turkey. Researchers agree unanimously on the fact that the Shadow Puppetry originated from the Far East and then came to many countries in the world.

It seems difficult to determine the country where this art originated. Some studies indicate that this art originated in China, but there is another citation that the term "Shadow Puppetry" was mentioned in an old Indian text and a third citation states that the "Shadow Puppetry" probably came to us from Al-Magool country and then passed on to the neighboring countries, especially Japan and Java islands. It is likely that the "Shadow Puppetry" passed on to the Arab countries from Java and was transferred by Islamic merchants.

Some studies indicate that the "Shadow Puppetry" passed on from the Chinese to the Magool and from them to the Turk. Turks of the middle Asia used to name this kind of art as (Qaroojak) as it largely depends on puppets that move by using the hand and strings that are tied to the puppets behind a white curtain lightened from behind. Turkmens in Iraq still name the puppet as Qaroojak and historians confirm that the Shadow Puppetry was in every region where the Turks came to through their successive immigrations. The thing that is confirmed is that the popular art in Turkey goes back to the Middle Ages and is believed that it started in the 16th century (AD) at the time of Sultan Sulaiman 11 who was entitled as Alqanoy. This art that spread in the Ottoman State in the middle ages began first at the palaces of rulers and aristocratic class the purpose of which was to amuse and please the rich. This art was called in olden times as the Shadow Puppetry because it is an art that

depends on the shadow arising from the movement of the figures and allegories of the tale and emerge as a result of a light shed on a white curtain background. This humorous art is widely and equally accepted today by young and old people. It represents one of the branches of the child theatre. It is also regarded as one of the folkloric and beautiful traditions that is shown to the people on religious and social occasions, especially during the blessed month of Ramadhan.

Qara Joz is the absolute naming of a historical, humorous, sarcastic black-eyed Turkish personality who expresses the person who had been exposed to punishment by one of the Sultans, namely Sultan Orkhan as a result of his failure to accomplish the building of a mosque in the Turkish city of Bursa in time in the 14th century (AD). He was an illiterate man who used to use the popular dialect and did not understand any of the foreign words and expressions. He also used to pretend that he did not understand any of the common expressions and this made him give synonymous expressions that signal other meanings to arouse laughter.

The name of Haji Wat which is usually connected with Qara Joz in the child theatre art and popular humorous culture is a person who was quite different from his companion Qara Joz. He was an educated person who had simple knowledge in mathematics, economics and grammar in addition to literature.

He was an opportunist who used to safeguard his personal interest first and behaved according to situations and circumstances. He was the companion of Qara Joz in the above-mentioned historical event concerning their failure to comply with the date of finishing the building of a mosque as there had been a sarcastic dialogue between workers who had been building a mosque in Bursa city which was the capital of the Ottoman state at that time. Sultan Orkhan cut off the heads of Qara Joz and Haji Wat because of the delay in the execution of building the mosque and because they spent their time pelting one another with jokes.

As to how this event has taken its way to become a sarcastic dramatic art, historians say that a man by the name of Sheikh Koshteri is the one who reported the workers' tale to the people. He also photographed the event in the presence of the Ottoman Sultan. We can see that the two form bilateral companions that can never be separated in the different situations between joking and crying (melodrama). This is the reason that has made it up-to-date a precious and abundant matter from which popular tales can be prepared and displayed to the children on occasions, in schools, in charity endowment houses and cultural centers for the purpose of guiding the children towards discipline and obedience in school and at home as well as respecting older people. It is also regarded as one of the branches of the popular Turkish literature.

ÖNSÖZ

Karagöz , tarihin derinliklerinden düşünölmüş bir hayal oyunu'dur . Beyazperde üzerine , birtakım tasvirlerin gölgelerini yansıtmak suretiyle gösterilenteleşa çeşididir. Meddahlık ile orta oyunu'na yakınlığı ve aşağı yukarı ayniteatral unsurları , komik temaları kullanması dolayısı ile karagöz'de sözlü tiyatrogeleneklerisayabiliriz . Nitekim bu hayal oyunu'nun perde arkasına yerleşerekhüner gösteren bir tek aktörüdür . Bu aktörün oyun için kullandığı malzemeperde , şema (mum) ve tasvirler'dir. Altı yüzyıldır canlı kalan karagöz , dünyanın eneski en zengin ve en güzel halktiyatrolarındandır. Türk toplumunun yüzyıllarönceki durumuyla bugün arasında bağ kuran birköprü gibidir. Yüzyıllarca canlıkalmayı başarabilen ve Batı'nın da ilgisini çeken Türk gölge oyunu ,Türktoplumunun özelliklerini yansıtan en önemli sanat dallarındandır . Çünkü buoyunlar ,Osmanlı İmparatorluğu'nun geniş sınırları içinde birbiriyle hoşgörüiçinde yaşamış çeşitli din ve milliyetteki insanların ilişkilerini yansıtır. Küçüktenbüyüğe herkesehitap edebilen karagöz oyunlarında söylenen şarkılar,gösterilen danslar ve şiirler çocuklara vebüyüklere güzel ve eğitici anlar yaşatır .Hem memleket kültürüne , hem de ma'seri ruhiyata birhizmette bulunmakgayesiyle , Türk folklorunun en şayanı dikkat mahsullerinden biri olankaragöz'dür. Folklor usulleriyle karagöz adını verilen bu halk an'anesinin tarihitekamülünün ,toplumsal hadiselerle olan munasebetini belirtmek mecburiyetiile bu araştırmayı ele aldım . İlkönce gölge oyununa göz atıktan sonra karagözü belritmek için genel bilgilerle açıkladım ondansonra İstanbul'da süleymaniyye kütüphanesinde bulduğumhayalı memduhun hikayelerindenkaragözün aşçılığı örnek olarak ele aldım ve bunu Osmanlıcadan yeni Türkçeye çevirdim.Sonun'dabu araştırmanın faydasını tümokuyuculara dilerim .

GÖLGE OYUNU NEDİR

İlk zamanlarda Zill-i Hayal-i Zill , Tayful-Hayal , luub-i sitare gibi isimler bilinen gölge oyunu , yakın zamanda oyunun başkahramanın'dan dolayı karagöz ismiyle anılmaktadır .¹

Deriden , mukavvadan biçilip boyanmış insan şekillerini bir beyaz perde üzerinde ,

arkadan ışık vererek , yansıtmak yoluyla oynatılan oyuna , bu oyunda halk görüşünü ve duyuşunu temsil eden şahsa denir . Eski Türk sahne oyunudur. Hayal oyunu da denir . Karagözde konular ve şahıslar belirlidir .²

¹ - Yüstra Mesude,Karagöz ve hacivat , Timaş yayınları , İstanbul 2005 , s.11

Karagöz oyununun baş kişisi Hlkin ahlak anlayışı ve sağduyusunun temsilcisidir.Özü sözü birdir . Parasızlıktan , istemediği işleri yapmak zorunda kalır . Gerçekçi, tok sözlü , dürüst bir kişidir . Başında ışırlak denilen bir başlık , üstünde salta dizlik , belinde kuşak ayağında kırmızı yemeni bulunur . yuvarlak yüzü , değirmi top kocaman gözleriyle tam bir halk birçok oyununda karagöz'ün kencene olduğu açıkça bildirir.³

Hacivat ise medrese kültürü ile yetişmiş ,laf ebesidir. Karaköz oyununda ikinci tiptir . yarı aydın , saman altından su yürüten , kurnaz , çıkarını düşünen bir Osmanlı tipidir . kendini beğenmiş , ukalanın biridir , koyu Osmanlıca konuşur , bu dili anlamıyan karagöz'denboyun dayak

yer . Karagöz , Hacivat'ın terkipli , luğatlı konuşmalarile alay ederek onu gülünç durumlara düşürür .

Halk yüzyıllar boyu kahkahadan kırıp geçiren işte karagöz'le Hacivat'ın bu karşılıklı zemine uygun konuşmalarıdır . Tuzsuz Bekir , Bebe Ruhi , Arap , Karadeniz uşağı , Vanlı , Kastamonulu gibi tipler ,karagöz oyununa ayrı bir çeşni verir.⁴

KARAGÖZ OYUNUNUN KAYNAĞI

Yüzyıllar boyu Türk insanın duygu ve düşüncelerine aracılık etmiş , kimi zaman siyasel bir taşlamaya dönüşen , kimi zamanise izleyicilerinin yüzünde buruk bir gülümseme bırakan karagöz oyununun Anadolu topraklarındaki tarihi serüveni hakkında çeşitli görüşler bulunmaktadır .⁵

Oyunun Osmanlı türklerine hangi yoldan geldiği bilinmiyor şarki Asya ile Anadol arasındaki memleketlerde , yanı Türkistan ve İran'da , hayal oyunundan şimdiye kadar bir iz bulunamamıştır. Orada malum olan oyunlar keçel pehlivan diye anılan kukla oyunu ile tasvirleri iplik ile hareket ettirilen kukla oyunlarıdır . (hayma şbbazi) Nizami Attar gibi İran şairlerinde görülen telmihlerle bu son iki oyun kasedilmiş .⁶

² - Seyit Kemal Kara Ali Oğlu ,Türk edebiyatı Tarihi başlangıçtan Tanzimata ,inklapve Aka kıtabevi , s.298

³ - Büyük luğat ve Ansiklopedi, Meydanlarussa, 6.c, Meydan yayınevi,İstanbul, s.928

⁴ - Seyit Kemal Kara Ali Oğlu, Türk edebiyatı Tarihi başlangıçtan Tanzimata ,inklap ve Aka kıtabevi, s.298

⁵ - Sevencül Sönmez , Karagöz Kitabı , Bayrak basımevi ,İstanbul 2005 , s. 11

⁶ -İslam ansiklopedisi , İslam aleml Tarih , coğrafya , otnografya ve biyografya luğati , 6.c, milli eğitim basımevi,İstanbul1977.

Beyaz bir perde üzerine çeşitli görüntülerin yansıtılması temeline dayanan (gölge oyunu)nun çoğu uygarlık gibi Asyadan başlayıp dünyaya yayıldığı sanılmaktadır . Bir çok incelemeci bu konuda birbirine yakın görüşler ileri sürmüş , kimi çin'den , kimi cava'dan ,kimi de Hindistan'dan çıktığı yargısına varmıştır.⁷

İlk görüş George Jacob tarafından ileri sürülmüştür . Jacob'a göre gölge oyunu , çinlilerden Mağollara , onlardan da Türklere geçmiştir. Türkler ,bu oyunu orta Asya'dan bu yana tanımakta olup göçler yolu ile Anadolu'ya getirmiştir . Bu görüşün yanlışlığı ise yapılan araştırmalarla ortaya çıkarılmıştır .Bu araştırmalarda George Jacob'un gölge oyunu olarak anladığı (hayal) sözcüğünün orta Asya Türkleri için kukla , bebek , el kuklası anlamına geldiğine dikkat çekilmiştir .İkinci görüş ise karagöz oyununun Yahudiler eliyle İspanya ve Portekiz'den getirildiği biçimindedir . Oyundaki yahudi tipi ve 17. Yüzyılda İstanbul'da karagöz oynatan yahudilerin varlığı ile desteklenmeye çalışılan bu görüş ispatlayacak belgelerin azlığı , kesin bir sonuç elde etmeyi imkansız kılmaktadır.Tarih Alangu'nun karagöz oyunundaki çingene motiflerini göz önünde bulundurarak ileri sürdüğü görüşde bir öncekine benzemektedir. Alangu'ya göre karagöz oyunu çingene oynatıcılar tarafından herhangi bir belge bulunmamaktadır .

Karagöz oyununun kökeni ile ilgili en tutarlı ve kanıtlanabilir olan görüş , bu oyunun Yavuz Sultan Selim zamanında 16. Yüzyılda İstanbul'la geldiğidir.Yavuz Sultan Selim , Cize'de seyrettiği hayal oyununun çok beğenmiş ve bu hayalciyi İstanbul'a götürmek istemiştir.Metin And'ın araştırmalarında tüm ayrıntıları ile anlatıldığı üzere Mısır gölge oyunu ile karagöz arasındaki benzerlik çok açıktır . Karagöz ve Hacivat tasvirleri , göstermelikler ve kimi oyunların içerik bakımından birbirine benziyor olması da görüşü en güvenilir görüş haline getirmektedir . karagöz oyunu ile ilgili tarihsel bilgiye de ilk kez 16. Yüzyıl kaynaklarında rastlanmaktadır . Topkapı sarayı Arşivin'de bulunan bir belgede 16. Yüzyıl hayalilerinin adları anılmaktadır . Araştırmacılar tarafından da en çok benimsenengörüş karagöz'ün Mısır'dan geldiğidir.⁸

O tarihlerden daha önceleri de Arap gezginleri ve tüccarları, Güney Asya kıyalarına gidip gelirlerdi. Cava , gölge oyununun onlar eliyle Mısır'a getirildiği, oradan da Anadolu'ya geçtiği ,son yıllarda ısrarla belirtilen bir kanıdır.⁹

Ancak Türk halkının muhayyilesi karagöz ile Hacivat'ı Bursa'da yaşamış iki inşaat ustası olarak görmeyi tercih etmiştir . Bu nedenle bu efsane , neredeyse tarihi bir bilgi kadar inandırıcı ve sürekli olmuştur.¹⁰

⁷-Ziya M.Bakşan , çocuklara karagöz , Milliyet yayınları Ağustos 1976 . s.13

⁸ - Sevcül Sönmez , Karagöz Kitabı , Bayrak basımevi ,İstanbul 2005 , s. 11,12

⁹ - Ziya M.Bakşan , çocuklara karagöz , Milliyet yayınları Ağustos 1976 . s.15

Ayrı bir görüşe görede Hindistan yoluyla da Bali, Siyam ve Burma'ya geçmiş olabilir . Hindistan'da gerek gölge oyunu , gerekse kukla biçiminde düzenlenen bazı oyunların yazılı metinleri , konular günümüze kadar gelmiştir. Bu konular çoğunlukla kıralları , devlet yöneticilerini , dinsel olayları anlatırdı . Bu arada tabiat üstü yaratıklara , hayvan tiplerine de geniş yer verilmiştir (Vayang)adı taşıyan Hind ve Bali gölge oyunu , görüntüleri, ortalama ölçülerin çok üstüne, sözgelişi 125 santimetreye çıktığı için ancak birkaç kişi tarafından oynatılabılıyordu .¹¹

GÖLGE OYUNUNUN HAKINDAKİ HİKAYELER

Gölge oyunu Türk kültürüne neden geldiği hakkında çeşitli rivayetlere bulunur . Hayali Muhittin Sevilen'in kitabında geçen bir rivayete göre , çin İmparatoru Wu (MÖII.Asır) , çok sevdiği karısının ölümü üzerine büyük bir ümitsizliğe kapılmış , hiçbir şeyle avunamaz olmuştur . Ozaman bir çin sanatkarı , ölen kraliçeye benzer bir kadını , beyaz bir perde arkasından geçirip hayalini bu perdeye düşürmek ve bu hayalin , ölen kraliçenin ruhu olduğunu söylemek suretiyle hükümdarı avatmaya çalışmıştır ki onun bu buluşu , eski çin medeniyetine gölge oyunu denilen bir oyunun doğup gelişmesine başlangıç olmuştur.¹²

Birçok tarihçiye göre onlar hayal değil gerçektir . Her ikisi de Osmanlı İmparatorluğu'nun başlangıcında , sultan Orhan döneminde yaşamış kişilerdir .

Karagöz ile Hacivat'ın hayatları üzerine çeşitli söylentiler varsa da , bu söylentilerin en yaygını şudur :

Karagöz'ün asıl adı Ahmet Bali Çelebi'dir . Kendisi selçuklu Türklerinden olup birçok ülkeler gezmiş , Rumeli'de , Samakov şehrinde öğrendiği demircilik sanatının iyi bir ustası olarak yetişmişti . günün birinde Osmanlılar Busa şehrini fethedince , Ahmet Bali Çelebi anayurduna dönerek Bursa'ya yerleşti . Osralarda Sultan Orhan'ın Bursa'da yaptırmaya karar verdiği cami için işçi toplandığını işitince , oda çalışmak için başvurdu ve kabul edildi . Görevi , büyük duvar taşlarını birbirine kenetleyecek kuruşun ve demir işlerini yapmaktı . Aynı yapıda ustabaşı olarak çalışan Hacı İvaz (Hacivat) adında biriyle Ahmet Bali Çelebi arasında kısa zamanda içten bir arkadaşlık doğuverdi. İkisi de tatlı dilli çok şakkacı ve neşeli insanlardı . Özellikle Bali Çeleb'inin şakaları bütün yapı işçilerini gülmekten kırar geçirir . Bu nedenle

¹⁰ - Sevencül Sönmez , Karagöz Kitabı , Bayrak basımevi ,İstanbul 2005 , s. 11,12

¹¹ -Ziya M.Bakşan , çocuklara karagöz , Milliyet yayınları Ağustos 1976 . s.13-14

¹² - Mühittin sevilen , karagöz , devlet kitapları , Milli Eğitim Basımevi , İstanbul 1969,s.1-2

işçiler oyalanıp görevlerini gevşetmeye başlamışlardı . Oysa ki sultan Orhan caminin bir an önce bitmesini , Bursa'nın tam bir islam şehri görünüşü almasını istediği için sabırsızlanıyordu. Günün birinde yapı yerine uğrayıp da caminin henüz yükselmemiş olduğunu görünce , sorumluları sorguya çekti . Onlarda suçlu olarak Karagöz'le Hacivatı gösterdiler .Sultan Orhan çok hiddetlenmişti . Hemen ikisinin de idam edilmesini ferman buyurdu . Buyruk hemen yerine getirildi . cenazelerini işçiler kaldırdılar . Karagöz bugün Bursa'da , Çekirge semtindeki mezarında yatmaktadır . Hacivat'ın gömüldüğü yer, belli değildir.Olaydan sonra sultan Orha , idam ettirdiği kimseler üzerine çevreden bilgi toplamaya başlamış . onların biraz geveze ,fakat iyi kalpli kişiler olduğunu öğrenince yaptığına pişman olmuş.

Karagöz'le Hacivat tarikatla da ilgilenirlermiş , Bursa'da bir tekkesi olan şeyh Muhammed Küşteri'ye sık sık giderlermiş . İşte bu şeyh Küşteri , sultan'ın acısını hafifletmek için . Karagöz ile Hacivat'ın birer resmini deri üzerine çizip keserek . Gölge oyunu düzeni içinde , sarayda oynatmaya başlamış , böylece şeyh Küşteri, Türk gölge oyununun kurucusu olarak kabul edilmiş ve karagözcülerce mesleğin (piri) olarak benimsenmiştir.¹³

Şeyh Kuşteri hakiki , yaşamış bir zattır , Türkiye'deki karagöz oynatanların (hayali) rivayetine göre , hayal oyunu xiv. asırda , Şuştar şehriden Bursa'ya muhaceret eden Şeyh Muhammed Kuşteri tarafından , icat edilmiştir . Hayal oyunlarının cereyanettiği meydan (Şayh Kuştari Meydanı) diye anılı ve bir çok perde gazellerinde şeyhin ismi , oyununmucidi olarak , geçer.¹⁴

Şeyh Kuşteri sultan orhan zamanında yaşamış ve (H.768 – M.1366)da ölmüş olması lazımgelen bu dervişin mezarı bugün de Bursada hükümete yolunda gösteriliyor .¹⁵

Ayrı söylentiye göre Evliya celebi kendi gezi kitabında anlatır . Oda şöyle : karagöz Bizans tekfurunun postacısıymış . Tekfur'un , Selçuklu Sultanı Alaeddin keykubat'a gönderdiği mektupları taşır , sofyoğlu Mehmet Bali Çelebi adıyla bilinirmiş . Hacivat ise selçuklu Türklerinden Efelioğlu Yörükçe Halil olup onun da mesleği postacılıkmış . Selçuklu sultanı'nın , Mekke ve Medine'ye yolladığı mektupları götürürmüş . Görevi dolayısıyla birkaç kere de hacı olmuş . Bu iki postacı , birbirleriyle tanışılar, arasına krşılşınca da , yaptıkları şakalarla çevrelerinde toplananları bol bol güldürürlermiş .

¹³ - Ziya M.Bakşan , çocuklara karagöz , milliyet yayınları , Ağustos 1976 , s.17-20

¹⁴ - İslam ansiklopedisi , İslam alemi Tarih , coğrafya , otnografya ve biyografya luğati , 6.c , milli eğitim basımevi,İstanbul 1977 , s.?

¹⁵ - ¹⁵ - Alaman müsteşriki profesör yakob'un (gölge tiyatrosu Tarihi Adındaki esernin Türklre ait kısmı Bürhan eddin basımevi, İstanbul 1938, S.4

Hacivat bir gün tek başına Medine'den dönerken , Şam dolaylarında , haydutların saldırısına uğrar .Haydutlar , Hacivat'ı hancerleyip öldürürler . Üzerinde para ve eşya olarak ne varsa hepsini aldıktan sonra . cesedini çölün kumlarına gömerler . Hacivat'ın yanından hiç ayırmadığı çok sevdiği bir köpeği varmış . Efendisinin öldürüldüğünü gören köpek , şam'a kadar haydutların ardından gitmiş . Haydutlar , çaldıkları eşyaları Şam çarşısında satarlarken , köpek havlamaya ve adamlara saldırmaya başlamış . Bu durumdan kuşkulanan çarşı halkı , adamları yakalayıp sorguya çekince ,her şey anlaşılmiş katiller idam edilmişler Hacivat'ın sevgili köpeği de idam sehпасının altında uluyarak can vermiş . Bu olay Anadolu'da duyulduktan Bir süre sonra , Hacivat'ın kişiliği efsaneleşivermiş . Halk arasında ağızdan ağıza anlatılır olmuş . söylenenlerden etkilenen bir gölge oyunu sanatçısı , Hacivatla Karagöz'ün birer görüntülerini kesip perdede oynatmaya başlamış.¹⁶

Hindistan'dan Batı'ya göç eden çingenelerin Türkiye'de kalanlarının bu oyunu bize tanıtmış olabilecekleri de ihtimaller arasında bulunuyor . Ancak bu görüşü destekleyen belgeler bulunamamıştır . En kuvvetli ihtimal ise gölge oyununun Mısır'dan çıkmış olabileceğidir . Yvuz Sultan Selim Mısır'ı fethettiği zamanmemluk sultan Tumanbay'ı 15 Nisan 1517 tarihinde idam ettirmişti .Nil nehri üzerinde Roka adasında bir sarayda bulunan gölge oyuncusu,Tumanbay'ın asılışınıve ipin iki kez kopuşunu canlandırmış , Yavuz Sultan Selim de gölge oyuncusuna değerli armağanlar vermiş dönüşte yanında götürmüştür .

Amacı , osırada yirmi bir yaşında olan oğluna (Kanuni Sultan Süleyman) gölge oyunu' nu göstermek , onu eğlendirmektir Gölge oyunu böylece Osmanlı başkentine girmiş kısa zamanda sevilip yayılmıştır .

20 Haziran 1612 tarihinde de Mehmet Paşa ile padişahı kardeşi Gevherhan'ın düğünü için Mısır'dan gölge oyuncuları getirilmiş ve daha sonra bu gölge oyuncuları çeşitli yerlerde yaptıkları gösterilerle Türk gölge oyununa temel oluşturmuşlardır 17. Yüzyılda kesin şeklini alan karagöz , sonraki yüzyıllarda da halkın vazgeçilmez eğlencelerinden biri olmuştur . özellikle de Ramazan gecelerinde halka renkli dakikalar yaşatmış Nasrettin Hoca , İnci Çavuş fıkralarının yanında bir de karagöz fıkraları doğmuştur . Halk doğrudan doğruya söyleyemediği şikayetlerini Karagöz'ün ağızından dile getirmiş ve çözüm bu yüzden Karagöz , padişah ve nüfuzlu kişiler tarafından korunmuştur . Osmanlı döneminde karagöz oyunlarına ilgi çok olduğundan ,

¹⁶-Zıya M.Bakşan , çocuklara karagöz , milliyet yayınları , Ağustos 1976 , s.17-22

idare , hayalci bir teşkilata bağlamış , bunları bir kahya ile bir yiğitbaşının yönetimi altına vermiştir.

İslamiyette gölge oyunu , tasavvuf inanışını anlatmada bir ifade şekli olarak görülür . Buna göre , kainatta bizim gördüklerimiz , tek gerçek varlık olan Allah'ın , bu alemdeki tezahürleridir . Bu geçici varlıklar , tıpkı karagöz perdesindeki hayaller gibi Büyük Hakikat 'in gögeleridir . Büyük Hakikat i, edebi alem'dedir .¹⁷

Karagöz ,halk hikayelerinden aldığı mevzuları kendi bünyesine uydurmak suretiyle bunlara orijinal bir şekil vermesini bilmiştir .¹⁸

OSMANLI IMPARATORLUĞUNDA KARAGÖZÜN YAYILIP GELİŞMESİ

Doğuda hayal oyunları , intişar ettiği her muhitte o muhitin dünya görüşü ile toplumsal hayatına makas olmuştur .¹⁹

Ramazan geceleri eğlencelerinin tipik ve sevilen bir örneği kahvelerde ve zengin evlerde oynatılan Karagöz oyunuydu. Her mahallenin kendi Karagöz'ü olurdu ve oyunun oynatılması maharet isteyen bir işti . Sanatının ehli olanlar perdenin üstüne asılan püsküllerin sayısından belli olurdu . Kahvelerde olduğu kadar saray'da da sevilen Karagöz'ü Padişah için oynatacaklar yedi püsküllü olanların arasından seçilirdi .²⁰

Önceleri padişah saraylarında , paşa konaklarında , büyük düğünlerde ve devlet şenliklerinde oynatılan gölge oyunu , kısa zamanda kahvehanelere ve evlere kadar yayıldı , Karagöz'le Hacivat tipleri halk mizahının sözcüleri durumuna geldiler .

XVII. Yüzyılın ortalarında Türk gölge oyunu kesin biçimini almış IV. Murad'tan bu yana , padişahların başlıca eğlenceleri arasına girmiştir . Sözcelişi sultan Deli İbrahim bu oyunlarından çok hoşlanır ve etkilenirmiş . Sultan'ın özel şebbazı kör musluoğlu'nun oynattığı bir oyunda bir deniz savaşı sahnesi varmış . Biri kalyon, öbürü ticaret gemisi olan iki tekne arasında geçen bu savaştan çok etkilenen sultan , oyundan sonra şebbaz'ı çağırıp , seni deniz kuvvetleri komutanı yaptım,buyurmuş .

¹⁷ - Yüstra Mesude,Karagöz ve hacivat , Timaş yayınları , İstanbul 2005 , s.12-13

¹⁸ - Pertev Naili Boratav, Halk hikayeleri ve Halk hikayeciliği, milli eğitim basımevi , Ankara 1946, s.130

¹⁹ - Sabri Esat Siyavuşgil , Karagöz , psiko-sosyolojik bir deneme , maarif matbaası , 1941, s.71

²⁰ -Raphaela Lewis , Osmanlı Türkiyesinde Gündelik Hayat (adetler ve gelenekler) , Doğan kardeş yayınları , İstanbul 1973 , s.129

Sanatçı , sultan'dan binbir özür dileyip teklifi kabul etmemiş . IV. Mehmet (Avcu Mehmet) Osmanlı imparatorluğu'nun en genç padişahı olarak yedi yaşında tahta çıkmıştı .

Karagöz oyununu çok sever , sabahlara kadar bıkip usanmadan seyrederdi . Büyüyüp devletin bütün sorumluluğunu üstüne alıncaya kadar da bu eglencesi hiç azaltmamıştı .

Karagöz onunları daha sonraki yıllarda özellikle Lale Devrinin (1718-1730) gözkaştırıcı eglenceleri arasında , her zaman baş köşeyi aldı . Yıllar geçtikçe bazı değişmelere uğrayarak süregeldi . Eski disel , töresel ve masalımsı konular . siyasal yergilere ve açık saçık sahnelere dönüştü .

Abdülmecit çağında biraz duraklayan Karagöz gösterileri , Abdülaziz döneminde saray tarafından çok desteklendi . Bu durum , II.Abdülhamit döneminde de devam etti ve birçok usta Karagözcüler yetişti . Fakat bu sanatçılar Abdülhamit'in baskı yönetiminden çekindikleri için oyunlarda siyasal taşlama yapmaktan kaçınırlardı .

Karagöz, genel olarak bir İstanbul eglencesi olmuş , İstanbul içinde kalmış , Anadolu'ya pek yayılmamıştır . İstanbul dışında Bursa , Erzurum , Kars ve İzmir gibi bazı şehirlerde zaman zaman birtakım yöresel çalışmalar olmuşsada bunlar süreklilik sağlayamamışlardır . Cumhuriyetle birlikte tiyatro ve sinemanın yurdumuzda yaygınlaşması, Karagözcülüğün hızını kesmiş , ya da Karagöz'ü başka alanlara itmiştir , Radyo , tiyatro , sinama gibi.²¹

KARAGÖZ'ÜN BÖLÜMLERİ

Karagöz oyunu genelde dört bölümden oluşur :

1. Giriş (Mukaddime)
2. Söyleşi (Muhavere)
3. Fasil
4. Bitiş

Giriş :

Boş perdeye göstermelik denilen görüntünün konmasıyla oyun başlar. Bir ağaç , vazoda bir çiçek , bir gemi , Zümrüd-ü Anka gibi figürler göstermelik olarak kullanılır . Seyircileri oyuna hazırlamak için kullanılan bu göstermelikler, Hayali veya Çırak'ın çaldığı kamıştan yapılmış(nareke)denilen düdüğün çıkardığı zırlıtlı ses ya da tefin velvelesi ile perdeden yavaş yavaş kaldırılır. Oyunun giriş bölümü başlar .²²

²¹ -Ziya M.Bakşan , çocuklara karagöz , milliyet yayınları , Ağustos 1976 , s.22,24,25,27,29

²² -Yüsrâ Mesude,Karagöz ve hacivat , Timaş yayınları , İstanbul 2005 , s.19

Bundan sonra tefin vurumuna uygun hareketlerle Hacivat perdenin solundan içeri girer ve bir semai okur. Semai bitince "Hay! Hak!" nidalarıyla perde gazeline başlar. Mökaddimenin en önemli unsuru perde gazelidir. Bu gazelerde dünyanın faniliği, dış görüntüye aldanmayıp onun ardındaki gerçeği görmenin gerekliliği üzerine öğütler verilir. Hacivat gazelden sonra dua ederek secdeye kapanır, kalktıktan sonra, şu sözleri söyler:

"Efendim demem o değil, bu bendeniz bu hakir duacınıza eli yüzü yumuş, elfazı düzgün, sözü sohbeti tatlı bir fasihü'l-lisan yar-i vfa –şiar olsa, geliverse şu meydan-ı pür-sefaya, Arabi bilse, Farisi bilse, biraz fenn-i şiiir musikiye aşına olsa, o söylese ben dinlesem, bendeniz söylesem o dinlese, oturan zevk-perveran kiram da sefayabolsa!

Diyelim : Bu gece işimizi Mevlam rast getire!

Yar bana bir eğlence, aman yar bana bir eğlence, yar bana bireğlence "

Bu sözlerin sonunda perdenin sağından Karagöz gelir, Hacivat'la dövüşür. Karagöz boylu boyunca yere uzanır ve bir tekerleme söyler.²³

Söyleşi :

Genellikle fasılla ilgisi olmayan , Hacivat'la Karagöz arasında geçen konuşmadır . Bu bölüm , okumuş bir kişi olan Hacivat'ın sözlerinin , okumamış bir kişi olan karagöz'ün yanlış anlaması ya da anlar gibi görünmesiyle sürüp giden . Muhavere konuları çok çeşitlidir.

Güncel olaylara , inançlara da göndermeler yapılan muhaverelerde bazen bir rüyayı gerçek gibi anlatma , karagöz'ün bunu gerçek bir olay gibi yanlış anlaması ile süslü bir kısım oyunu seyirciye ısındırmak için hazırlanan bölümdür . Usta adı verilen Hayali , bu bölümü uzatıp kısaltabilir.

Fasıl :

Oyunun asl konusu oluşturan bölümdür . Bu bölümde Hacivat ve karagöz'ün yanı sıra diğer modeller de perdeye gelir . Karagöz oyunları bu bölüme göre isim alır . Aplal Bakçı , Ahçılık , Kanlı kavak gibi . Karagöz oyunlarında genelde Hayali , oyunun temasına sadık kalır , ancak ufak ilaveler de yapabilir .

Bitiş :

Oyun sonunda Karagöz ile Hacivat arasında geçen birkaç sözcükten oluşan kısa konuşmadır . Hacivat :

(Yıktınperdeyi eyledin viran . Varayım sahibine haber vereyim hemen) der ve gider .

²³ -Sevencül Sönmez , Karagöz Kitabı , Bayrak basımevi ,İstanbul 2005 , s.15,16

Karagöz de şu sözlerle cevap verir :

(Her ne kadar sürç-i lisan ettikse affola,yarın akşam yakan elime geçerse vay haline) .²⁴

KARAGÖZ'Ü OYNATANLAR KİMDİR ?

Karagöz oyununun kadrosu altı kişiden meydana gelir . Bunların isimleri ve görevleri şu şekildedir :

Hayali :

Karagöz oyununun tek başına oynatan ve seslendiren kişidir . Karagöz oyununda bulunan yaklaşık 100 değişik karakterin yore ağızlarını ,şive bozukluklarının taklitlerini yapar . Hayalinin çok iyi Türk müziği bilmesi ve şarkıları çok iyi yorumlayabilmesi gerekir . Evliya çelebi seyahetname'sinde , meşhur Karagözcü kör Hasanzade Memet'in mevcut oyunlara ilave olarak 300 oyun bildiğini , sadece Karagöz ve Hacivat'la aralıksız 15 saat muhavere oynattığını yazar .

Çırak:

Hayali'nin yanında yardımcısı ve öğrencisidir. Ona oyun içinde her türlü yardımda bulunur . Tasvirlerin verilmesi , yeri geldiğinde tutulması onun görevidir . Mesleğinde olgunlaşınca peştamal kuşanarak usta sınıfına geçer .

Sandıkçı :

Çırağın yardımcısıdır . Gececek faslın tasvirlerini çıkarır . sopalarını çıkarır , iioe dizer ve oyunda sırası gelen tasviri çırağa verir . Perdenin kurulmasına yardım eder .

Yardak :

Oyunda geçen türkü ve şarkıları okur . Bazı Karagözcüler yardağın yanı sıra saz heyeti ile çıkarlar .

Dayrezen :

Daire denilen özel aleti çalar ve oyunda geçen pastavları (Karagöz'ün Hacivat'avurması esnasında çıkan ses) yapar.

Hamal :

Karagöz oynatılacak yere Karagöz zembilini taşır .²⁵

²⁴ - Yüsrü Mesude,Karagöz ve hacivat , Timaş yayınları , İstanbul 2005 , s.19-20

²⁵ - Yüsrü Mesude,Karagöz ve hacivat , Timaş yayınları , İstanbul 2005 , s.21-22

KARAGÖZ'DE KİMLER OYNAR ?

Karagöz oyunu kişilerinin en büyük özelliği hepsinin birer tip olmasıdır . Her birini özellikle Türk toplumunda bir uzantısı , bir yanması vardır . Dış görünüşleri , konuşmaları , davranışları ve başkalarıyla olan ilişkilerinin sonucunda hepsinin kendine göre bir toplumsal rolü olmuştur .

Oyunlarda kişiler belli kıyafetler giyer . Bu giyimleri onların toplumsal özelliklerini yansıtır . Örneğin sarhoş'un elinde içki şişesi , Tuzuz'un elinde bıçak, Tiryaki'nin elinde afyon çubuğu , Kabadayı'nın elinde tabanca ,Laz'ın elinde kemeçe bulunur . kişileri tanıtan herkese özel belli bir müzik ,türü yada dans vardır . kayserili kaşık oyunu , Rumelili sirto , karadenizli horon oynar .Ayrıca herkesin sık kullandığı bir kelime vardır . örneğin ,rum "vre" ,Arnavut "meri" Acem evet anlamında "beli" ya da ben anlamında "özüm" , Arap evet anlamına gelen "ayva" , Rumelili "baçan" ya da "abe" kürt "uybabo" , Ermeni "foşgeya" der .

Karagöz'de kişiler :

Karagöz oyununda başlıca 350 adet figür vardır. Göster melikler ve aynı cins karakterler çıkarılırsa 100 tane ona karakter vardır . Bunlar kendi aralarında belli gruplara ayrılırlar.

1. Asıl kişiler :Hacivat , Karagöz .
2. Kadınlar : Bütün Zenneler .
3. İstanbul lehçesiyle konuşanlar : Tiryaki , Beberuhi , Çelebi .
4. Anadolu'dan gelenler : laz , kayserili , kastamonulu .
5. Anadolu dışından gelenler : Acem , Arnavut , Muhacir .
6. Müslüman olmayanlar : Rum , Ermeni , Frenk , yahudi .
7. Özürlü kişiler : Hımhım , kekeme , kambur , Atal-Deli
8. Kabadayı ve sarhoşlar : Külhanbeyi , Kopuk , Zeybekler , Efeler , Tuzsuz deli Bekir , sarhoş .
9. Eğlendirici kişiler : çengi , Köçek , çalgıcılar .
10. Olağanüstü kişiler : cinler , cazular , Ejderhalar.
11. İkinci derece önemli kişiler : Mahalleli , İmam , Ahçı , Satıcılar , Çocuklar , Ferhat , şirin .²⁶

KADINLAR

²⁶- Yüsrü Mesude,Karagöz ve hacivat , Timaş yayınları , İstanbul 2005 , s.23-24

Zenneler , umumiyetle güzellikleri ve kadınlıklarıyla sahnede rol alırlar . Karagöz'deki , aile kız ve kadınlar bile gözleri erkeklerde ve izdivaçda olan , hayli realist karakterlerdir .²⁷

Karagöz oyunlarında kadınların hepsine zenne denilmektedir . Perdenin vazgeçilmez süslü giyimli tiplerindedir . Tanzimat'tan önce feraceli zenneler , Tanzimat'tan sonra ise başı açık zenne figürleri görülmektedir . Oyunlarda kadınlar genelde olumsuz özellikler taşımaktadır .

Kadınların giyimleri çok renkli ve gösterişlidir . çok çeşitli isimleri vardır . En sık kullanılanlar: Kanlı Nigar , Salkım İnci , Ebru Hanım , Dimyat Pirinci , Nazlı Hanım , Habibe Molla Rabia Dudu ve Yedidağın çiçeği'dir .

(Karagöz karısı)

Karagöz'le anlaşamaz , daima kavga halindedir . Kolunda sepet , ağzında tütün çubuğu vardır.

(Kaynana)

Tuzsuz Deli Bekr'in annesidir .

(Şirin , Zühre)

Bilinen halk hikayelerinin kadın kahramanlarıdır . Gerçek hikayelerde sevgililer kavuşamadıkları halde , karagöz oyunlarında bunun aksi olur.

(Dadı)

Genelde zennelerle beraber dolaşır . Onların her konuda akıl danıştıkları kimsedir . Giyimlerine kırmızı ve kahve renkleri hakimdir

(Kanlı Nigar)

Hafifmeşrep bir kadındır , ahlak kurallarını çiğner . Giyimine mavi renk hakimdir.

(Hamamcı)

Kadınlar hamamında çalışır . Mor ve yeşil çizgili peştamalı vardır .

(Görümce)

Kayınvalide ve komşu kadınla birlikte karagöz'ü görmeye gelir . Giyimine kırmızı renkhakimdir .

(Kocakarı)

Hafif bir kadındır. Giyimi çok renklid

KARAGÖZ MUSİKİSİ

Karagöz'ün bir de musiki tarafı vardır . Bu küçük beyaz perdenin arkasından , klasik Türk müsisininin , çoğunlukla , neşe veren , şevk veren , hareketli besteleri , şarkıları , türküleri duyulur .Seyirciler , esasen bilip sevdikleri besteleri bir de karagöz oyununda duymanın , dinlemenin zevkini tadarlar .

Karagöz oynatan hayali'lerin çoğunlukla güzel sesli olmaları , yanlarında , def çalanlar ve yine güzel sesli yardımcılar bulundurmaları , sahneye musiki şevkini getirmek bakımından mühim bir harekettir . Bu müsiği vakaların arasına ustalıkla

²⁷ - Nihad Sami Banarlı , Resimli Türk EdebiyatıTarihi , 2.c , s. 735

yerleştirilir . Hiç yadırganmaz ve her şahsın sahneye gelişinde onun yeni bir şarkısı duyulur .Bu hadise , Türklerin daha ortaasya asırlarında hemen her hareketlerini müsiiki ile birlikte yapmaları gibi çok eski bir geleneğe uzanır . yine Türk halkı arasındaki coşkun müsiiki hayatının daha xıı.ve xııı. asırlarda islam ibadeti ile de birleştirildiğini burada ehemmiyetle hatırlamak yerinde olur . İbadete müsiiki getirmenin , özellikle hür düşünceli tekke'lerde bir şiir , raks ve musiki ayini yaratmanın , eski ve milli bir inanma üslubunun devamı olması çok mühimdir . Bu sebeple şeyh Küşteri meydanındaki türlü hayat sahnelerinin niçin hatta ne zamandan beri müsiiki ile birarada yürütüldüğünü düşünmek kolaylaşır .

Karagöz'de müsiiki , asırlar ilerledikçe , şehirlerde yaşayan halk şarkılarından ve son zamanlarda özellikle İstanbul türkülerinden seçmelerle gelişmiş ve zenginleşmiştir .²⁸

Karagöz oyunlarında Türk musikisinin gerek sanat musikisi ve gerek halk musikisi çok çeşitli olarak kullanılmıştır . Yani çeşitli formlar , çeşitli makamlar , çeşitli şarkılar kullanılmış ve hatta çeşitli bestekarlar görülmektedir . Böylece 3-5 şarkıya bağlı kalınmanın dışına çıkmıştır .

Oyunlarda konu ve tip gereği bazı batı musikisi formları da kullanılmıştır . Bunlar zamanın vals , polka , şarkı vesilesidir .

Karagöz'de kullanılan bu musiki bir özellik kazandığı için ona hiç tereddüt etmeden (Karagöz Müsikisi)denilebilir .Zira , genellikle (güldürü) ve (felsefe) üzerine kurulu metinler , ona uygun olarak mizahi ve vakur karakterli besteler ile bir özel musiki türü yaratmıştır .

Karagöz bestelerinin yapılış tarihleri ise yine genellikle oyunla birlikte yüzyıllar ötesinden gelme değildir . Bunda bir hükme varabilmek için bestekarlar üzerine yapılan bir ıcelemede büyük bir çoğunluğun 19. Yüzyıl ve 20. Yüzyıllara ait olduğu görülüyor .

19. yüzyılda 23 bestekar , 20. Yüzyılda 24 bestekar . Bu çoğunluğun dışında 18. Yüzyıldan 5 bestekar , 17. Yüzyıldan 3 bestekar, 16. Yüzyıldan hiç yok ve 15. Yüzyıldan da sadece Abdülkadir Meragi ve ondan da 3 beste .

Bundan da anlaşıldığına göre Karagöz musikisi besteleri yaşadığı devre göre yenilenmekte ve değişikliğe uğramaktadır . Ki zamanımızda bunun izleri görülmektedir . Karagöz musikisinin incelenmesinde bu musikinın üçlü şu kaıp üzerine kurulduğunu görülüyor :

1. Semai
2. Gazel
3. Hayal Şarkıları .

Karagöz musikisindeki çalgılar , (perdedeki çalgılar)ve perde gerisindeki çalgılar olmak üzere iki bölümde ele almalıdır .²⁹

²⁸ -Nihad Sami Banarlı , Resimli Türk EdebiyatıTarihi , 2.c , s. 735

²⁹ -Sevencül Sönmez , Karagöz Kitabı , Bayrak basımevi ,İstanbul 2005 , s. 92,93,95

KARAGÖZDE DEKOR

Hayal perdesinde yansıtılan dekor ,çok sadedir . küçük bir perde üzerinde , kişilere yer ve hareket sağlamak için bunun böyle olması şarttır . oyun başlamadan önce ve şem'a yanınca perdeye gösterme (veya göstermelik) denilen bir şekil yansıtılır . Üzerinde meyveleri görünen bir ağaç küpüne binmiş , eli kamçılı bir cadı , yedibaşlı ejderha ile gürleşen bir pehlevan , pupa yelken bir gemi , koşmakta olan atı üzerinde bir okçu ... başlıca göstermeliklerdir . Bunlar , fasılla pek ilgili değildir ve oyun başlayınca kaldırılır .

Sonra Karagöz ile Hacivat'ın evleri bulunan bir mahalle görüntüsü ortaya çıkar. Mahalle ile ilgili veya ilgisiz de olsa her oyun bu iki ev arasındaki meydan'da (Küşteri Meydanı) olup biter . Bu meydana fasıl mahiyetine göre bir köşk , hamam , bahçe veya bir kavak ağacı (kanlı kavak)yansıtılabilir .

KARAGÖZDE ZAMAN

Çoğunlukla geçmiş zamandır . Halk hikayeleri gibi , Karagöz olaylarının zamanı da kesin olarak söylenemez ama , aşağı yukarı kestirilebilir . 20. Yüzyılda , Karagöz'ü yenileştirmek isteyen Çaylak Tevfik , (Çaylak adı bir gazete çıkardığından ötürü bu lakapla anılmıştır) ve İsmayil Hakki Baltacıoğlu gibi yazar ve hayalciiler , ona Meşrutiyet ve Cumhuriyet günlerinin bazı vakalarını ayrıca kendi düşünce , özleyiş ve fantezilerini koymaya çalışmışlardır. Fakat harcanan gayretler , değerlendirilemediği ve süresiz olduğu için boşa gitmiştir.

KARAGÖZDE AMAÇ

Hayalci , oyununu icra ederken halkı eğlendirir ve ibret de gözetir . O,yüzyıllar boyu Türk halkının töre , istek ve istihzalarını yaşatmış ancak bunu yaparken apaçık davranmayıp timsali bir yol tutmuştur . destanda ve halk hikayelerinde olduğu gibi ,halkımızın değer yargılarını bu hayal perdesinde de görebiliriz .³⁰

KARAGÖZ OYUNU'NUN ŞEMASI

Seyirciler , küçük perdenin karşısında toplanmıştır . Henüz oyun başlamadan şem'a yanmış perde üzerine , zarif nakışlı , Gösterme yansıtılmıştır . Bu kalkar kalkmaz yarıdakçı , özel bir usul ile tef çalmaya başlar . Bir yandan semai de söylenir . Karagöz semailer , oldukça hafif ve güldürücü manzumelerdir .

Hey benim afet-i canım aman

Dili dost , kalbi düşmanım aman

Ah yolunu feda bu canım aman

Ah aman etme bu edayı

Gel kuzum etme bu cefayı

³⁰ -Ahmet Kabaklı , Türk Edebiyatı , cilt I , Türkiye yayınevi ,Ankara 1967 , s. 444,445

**Alsam elini elime aman
Sarılısam ince beline aman
Mailim tatlı diline aman**

Nakarat...

**Gel benim serv-i bülendim aman
Ah boyu boyuma menendim aman
Kerem eyle gel efendim aman**

Nakarat...

Semainin bitmesine yakın Hacivat perdede görünür ve semaiyi o söylüyormuş gibi olur .

Bu bitince Hacivat : (Ooof! Haaak)diye bağırarakperde gazelini okumaya başlar . Karagöz'ün Tasavvufi anlamını belirten bu gazeller çeşit çeşittir.

**Şeması siretle ziyalandıkça hikmet perdesi
Gösterir yüz bin hayal , alemde suret perdesi**

**Kıl tefekkürle temaşa hissemend olmak için
Ademe hayret verir baktıkça dikkat perdesi**

**Kainatın ehl-i hal tasvirini kılsun hayal
Şulelenmiştir ezelden şem-i rüyet perdesi**

**Uykudan bidar olup fehmeyle aklın var ise
Çeşm-i insana bu dünya oldu gaflet perdesi**

**Nakşeden nakkaşı bil aldanma nakş-i zahire
Kıl nazar işte kurulmuştur hakikat perdesi**

**Alem-i faniyi baki sanmaz irfanı olan
Eyler icra fen-ni lubiyatı rihlet perdesi**

**Mavera-yı hüsn-ü hikmet keşfolur her dem sana
Bak ne suret gösterir seyreyle ibret perdes³¹**

AŞÇILIK

Bu iclemede örnek olarak bu konuyu ele aldık

Kişiler :

Karagöz , Hcivat ,Külhani , Aşçı (Bolulu Memiş Usta) ,Karolin(Frenk) ,Külhani Tiryaki , Mestan Ağa (Rumelili) , Nanım , Hanım , Bekri Mustafa .

Nesneler

³¹ -Ahmet Kabaklı , Türk Edebiyatı , cilt I , Türkiye yayınevi ,Ankara 1967 , s. 447,448

Ev , Aşçı Dükkanı , Yağ Fıçısı ,Hamal sırığı

GİRİŞ

Hacivat:(Makamla semai söyleyerek gelir)

Of Hay Hak!

(perde gazelini okur)

Seyr edip dikkatle bak yarana karşı perdemiz.

Açılır güller gibi handana karşı perdemiz.

On iki bend ile bağlı böyle bir çar guşedir.

Rabt olur bir canibe meydana karşı perdemiz.

Huzur-i hazıran vakt-i safa-yi yaran!

Bir yar-i kafadar olsa karşıma gelse, osöylese ben dinlesem,ben söylesem odinlese, bizi seyreden efendiler eğlenseler!

Yar bana bir eğlence! Meded!

(karagöz kendini perdeye atar, Hacivat'la kavga ederler,Hacivat gider)

KARAGÖZ:of!öldüm, bayıldım, muşmula gibi yerlere yayıldım!Amanın kafam, omuz başlarım, samur kaşlarım, diz kapaklarım,küp kapaklarım!

SÖYLEŞME

(Hacivat gelir)

HACİVAT : Akşam-ı şerifler hayırlar olsun!

KARAGÖZ : Isıtmaya uğra da rengin solsun! (Hacivat'a tokat atar)

HACİVAT : A KARAGÖZ! Gideyim görüseyim diye koşa koşa buraya geldim, gelir gelmez bir gürültü ettin, aklım başımdan gitti.

KARAGÖZ : (Hacivat'ın başına bakar) Ulan, böyle sivri yerde akıl durur mu? Hem akıl başta mı durur?

HACİVAT : Akılb elbette baştadır. Senin aklın nerede durur?

KARAGÖZ : Benim aklım tütün tabakasının içinde durur.

HACİVAT : Hiç bunu işitmemiştim. Behey budala! Tabakada aklın ne gezer ?

KARAGÖZ : Sen öyle sanırsın. Ben de evveli senin gibi aklımı başımda taşırdım ama sonra kazaya uğradı da, tam bir hafta akılsız gezdim. Bereket versin, Bit pazarı'nda kullanılmış bir akıl buldum da ucuzasatın aldım.

HACİVAT : Hay terbiyesiz! Bunlar divane lakırdısı. Akıl satılır mı? Ben şimdiye kadar akıl satıldığını bilmiyordum.

KARAGÖZ : Eşeksin eşek! Bu kadar ölmüş adamların akli ne oluyor? Ölen adamın bıraktığı eşyalar satılır, lazım olan alır.

HACİVAT : Behey ahmak! Akıl alınıp satılmaz. İnsan annesinden akılla doğar.

KARAGÖZ : Vay! İnsan anasından mı doğar?

HACİVAT : Bir insanı elbette bir ana doğurur. Seni anan doğurmadı mı?

KARAGÖZ : Ne yalan söyleyeyim, beni komşunun kedisi doğurdu.

HACİVAT : Hadi oradan terbiyesiz! Hiç kedi insan doğurur mu?

KARAGÖZ : Darılma. Doğrusunu istersen ben kendi kendimi doğurdum.

HACİVAT : Amma münasebetsiz söz! Nasıl olur?

KARAGÖZ : Nasıl olacak! Babamın ebeye verecek parası yokmuş. Cam feneri yaktım, kendi kendime geliverdim.

HACİVAT : Diyelim ki bu böyle oldu. Ya babanı kim doğurdu?

KARAGÖZ : Koskoca evlat dururken, babasını ele muhtaç eder mi? Babamı da ben doğurdum.

HACİVAT : (Güler) Tuhaf şey! Ey , ananı kim doğurdu?

KARAGÖZ : Ananı ha? Ulan, ben o kadar insaniyetsiz miyim? Elbette onu da doğurdum.

HACİVAT : Halanı, teyzeni kim doğurdu?

KARAGÖZ : senin anlayacağın ne kadar hısımlık akraba varsa hepsini ben doğurdum.Yalnız büyükannem kısmet olmadı.

HACİVAT:Demek onu sen doğurmadın. Ya onu kim doğurdu?

KARAGÖZ:Efendim, başka yerde işim vardı, ben gelinceye kadar onu tavan arasında fareler doğurmuş.

HACİVAT : Ya büyük babanı kim zehirledi de öldürdü?

KARAGÖZ : Onu da ben... (Hacivat'a tokat atar) Onu ben öldürmedim, kerata! Eceli geldi, kendi öldü. Az kaldı "Onu da ben öldürdüm" diyecektim.

HACİVAT : Bunlara inandım mı zannettin koca ahmak?

KARAGÖZ : Koca tokmak sensin! (Hacivat'a tokat atar)

HACİVAT : Bu sözleri hatır için dinledim. Şimdi bir şey soracağım,mutlaka doğru cevap vermelisin!

KARAGÖZ : Hesaba uyarsa, elbette bir mantar atarım. Sor bakalım.

HACİVAT : Senin asıl ismin nedir bakalım? Ona söyle.

KARAGÖZ : Benim ne ispirim var, ne de ahır uşağı.

HACİVAT : A uğursuz! "İspir, seyis" değil. Adın yok mu, adın?

KARAGÖZ : Ne atım var, ne katırım. Sade bir topal eşek var.

HACİVAT : Şimdi çatlayacağım! Seni ne diye çağırırlar?

KARAGÖZ : Çapkın! Çapkın!

HACİVAT : Hiç böyle isim olur mu? Münasebetsiz!

KARAGÖZ : Senin anlayacağın, ben çok koşarım da babamın hoşuna gitmiş, "Çapkın" komuş.

HACİVAT : Sen artık halt ediyorsun! Doğru söyle, asıl adın nedir?

KARAGÖZ : Doğrusunu istersen, benim adım "pırasa"

HACİVAT : Al bir divane lakırdısı daha!

KARAGÖZ : Hem yalan söylemeli, hem de yemin mi etmeli? "pırasa" vesselam!

HACİVAT : Pederin ismi nedir?

KARAGÖZ : "İri başlı lahana" hem de dolmalık.

HACİVAT : Ey, validenin ismi?

KARAGÖZ : "Gümüşsuyu'nun tatlı şalgamı" sende bir defa olsun yapmalı. Veyahut tarlasından geçmeli.

HACİVAT : Amcanın, dayının?

KARAGÖZ : Amcam, "İspanak," dayım "Kuru fasulye."

HACİVAT : Teyzene ne derler?

KARAGÖZ : Teyzem "kereviz Hanım."

HACİVAT : Halanın ismi nedir?

KARAGÖZ: Obiraz yillidir, çok yemeye gelmez, basur.

HACİVAT : İsmi nedir, onu söyle.

KARAGÖZ: "Yer elması."

HACİVAT: Çoluk, çocuk filan?

KARAGÖZ: "Maydanoz," "Dereotu," "Nane," "Taze soğan" falan filan.

HACİVAT: Sizi aramak gerekse, eviniz neresi? Nerde bulunursunuz?

KARAGÖZ: Eminönü'nde sebzevatçı dükkanında.

HACİVAT: Altınızda yün yatak mı var, yoksa pamuk şilte mi döşeli?

KARAGÖZ: Hayır, kabacazift döşeli.

HACİVAT: Sebebi?

KARAGÖZ: Bayatlamasın diye, sabaha karşı çok su serperler de onun için.

HACİVAT: A uğursuz! Bunları lakırdı diye mi söylüyorsun ? Bunlar adeta saçma.

Karşındakini hayvan mı sandın ? (Karagöz'e tokat atar)

KARAGÖZ: Affedersin, öyle sandım, koca eşek! (Hacivat'a tokat atar)

HACİVAT: Tu senin suratına! (Karagöz'e tokat atar) Edepsiz!

KARAGÖZ: Suratım tükrük hokkasına döner. Sen dinledin, ben de mantarları attım. (Hacivat'a tokat atar. Hacivat gider) Sen gidersin de beni buraya pamuk ipliğiyle bağlamadılar ya! Bendeeniz de gidip içerde rahatıma bakayım.(gider)

FASIL

MAFSAL MUDHİKE 4 PERDE

Birinci Perde

(Karagözle hacivat muhavere edup sahneden çekildikten sonra milli şarkı ile aşçı Bolulu Memiş Usta gelir.)

(Türkü)

Armut dalda sıra sıra

Yar giderse Mısır'a

Ben giderim peşi sıra

Nekarat

Yavrum bize Bolulu dirler

Bal ile kaymağı yerler

Hönğür . hönğür de . hönğür . hönğür

Aşçı (taklitle)

Ovşam odada çokluk yatsuyıkılduk

Yurmuk yiyerek gerdeğe göç halle tıkılduk

Bal şerbeti geldi bi buduç ortaya konu

Çeb çevresine nımu fecesi denlü yığılduk

Başladı oyuna goçekler çaldı davullar

Ak cinini yudup ganşek olup emme yıkıldık

Ehret hörüsünden de yamanmış aman ememi

Çekti beni sorguya kezbanıssuca sıkılduk

(Hacivat gelir)

HACİVAT: Ooo! Hoş geldin, safa geldin Memiş Usta!

AŞÇI : Vah Hacimaz! Hoş gotdük , safa gotdük!

HACİVAT: Canım, nerdesin yahu? Balıkpazarı'ndaki dükkanı kapatmışsın. Geldim sordum, nerde olduğunu bilen yok.

AŞÇI : Ah Hacaymaz kardeşim, başıma gelenleri sorma! Hüda bilü, bana olan pişmiş gazın başına gelmemüşdü.

HACİVAT: Geçmiş olsun! Ne oldu bakayım ?

AŞÇI : Daha ne olsun?Dükkanın ayluğu yedi yüzken üç bine çıkartdular. Mal bahalu,çırak gundelüğü ona keza el fasul dayanduk, dayanduk, birden yıkıldum.

HACİVAT: Vah vah vah! Demek ilan iflas ettin ha?

AŞÇI : Helbette ifras itdüm. Biliyon ya, zarara dağlar dayanmaz. Hele viresü ocamı baturdı.

HACİVAT: Ey, sonra ne oldu?

AŞÇI : Nolacak? Gun geçti, güneş geçti, biz de topu atduk. Dukkanı bırakıp melmekete kaçtuk.

HACİVAT: Vah zavallı Memiş Usta! Perişan olmuşun.

AŞÇI : Perişanlık da söz mü? Temelden herab oldum.

HACİVAT: Sonra ne yaptın?

AŞÇI : Ne yapabilişün? Olan oldu da oldu, hedi bir sılaya varalum, can gözünlen evdekileri de bi görelim dedim. Ver elin, doğru melmeket!

HACİVAT: Çok iyi eymişin .Sıla ederse insanın bahtı açılır derler.

AŞÇI : He, neyse üç beş ay orda kalduk . kalduk amma koynum gözümde karardı.

HACİVAT: Elbette. İşsizlik fena şey. İnsanin canı sıkılıyor.

AŞÇI : One ne şüpe! Babadan kalma bi tarla vardu, onu koyun fakusuna thron ettuk.Üç beş gurusı aldum.Hemen Sitanbul'un yolunu tuttuk.

HACİVAT: Bunu iyi akıl etmişsin.

AŞÇI : Başka çare yok . Hemen irte gunui bir kalariya atladum, toğru simüt!

HACİVAT: Nasıl, ne tarafa geldin?

AŞÇI : Emme anlayışsuz adamsın, simüt ulan simüt!

HACİVAT: İzmit mi?

AŞÇI : Ne kendüsü, simüt.

HACİVAT: Ey, İzmit'te ne yaptın?

AŞÇI : Simüt'ten şinefürebinüşin toğru Heyderpaşa. Oradan çaputları omuza, pampura bindüm.Körbu, hedi Sitanbul . Hemşerilerin kaykasına düştük!

HACİVAT: Peki, şimdi ne yapmak fikrindesin?

AŞÇI : Efendim afkar alıyem burdakına bir dükkan bulup dikilmek.

HACİVAT: Memiş Usta, ananın alkıcı başında imiş.Tam zamanında geldin.

AŞÇI : Ne gibi sanki?

HACİVAT: Ne gibi olacak! Elimin altında mükemmel bir aşçı dükkanı var. Eğer güzelce idare edilirse bir adamı üç beş ayda zengin eder.

AŞÇI :Aman Hacayvaz, sen bilüşün!Şunu bana otar, ayluğundan korkma. Üç aylıkta şon heman ne messoni yap al paraları.

HACİVAT: Para ciheti kolay. Bir kere dükkanı gör de ondan sonra kararlaştırırız .

AŞÇI : Hacayvaz baba, dükkan pek güzel, pek munasip, ille velakın senden bir ricam daha var.

HACIVAT: Söyle, daha başka ne istiyorsun?

AŞÇI : Hani sen bilün a, ben her zaman dukkada ulunmam, masraf musraf almaya öte beri dolaşırım. Bana ağzı burnu yerinde bir de çırak.

HACIVAT: Ha! Bunun için de karagöz isminde bir refikim vardır.Eğer gönlünü edebilirsem sana bundan iyi arkadaş olmaz.

AŞÇI : Aman sen bilüsün!

HACIVAT: Ben o adamı görür, söyleşirim. Haydi, evvela dükkana gidelim. Bir kere gör.

AŞÇI : Pek münasip. Hedi varalım.

(Her ikisi gider, perde kapanır.)

İKİNCİ PERDE

(Perde açıldıkta bir tarafta bir ev, bir tarafta aşçı dükkanı)

(Hacivat'la Aşçı Memiş ayakta görüşürler)

AŞÇI : Dükkan güzel, takım taklabat hepsi yeründe.

HACIVAT : Dükkada mevcut tencere, tabak, çatal, kaşık, el-hasıl demirbaş olarak ne var, konturatoya yazarın, ilerde kil-u kal olmasun.

AŞÇI : Elbette. O yine olacak. Sen şu çırağı gönder de gelsün.

HACIVAT : Ben şimdi gider, Karagöz'ü buraya gönderirim.

(Hacivat gider, Karagöz gelir)

KARAGÖZ : Hacivat'ın söylediği herif bu olacak . Mrhaba gözüm!

AŞÇI : Gözün çıksın!

KARAGÖZ : Merhaba ciğerim!

AŞÇI : ciğerünü kopekler dalasun!

KARAGÖZ : Merhaba ayı!

AŞÇI : Merhaba dayı! He şöyle canım!

KARAGÖZ : Ulan, bu herif anadan doğma çatlak! Beni Hacivat gönderdi.

AŞÇI : Gözel! Garagöz sen misün? Hani bana yanaşacak uşak

KARAGÖZ : İskele varsa yanaşırım.

AŞÇI : Nereye yanaşıyon ulan?

KARAGÖZ : Baba ne bileyim, sen söylüyorsun! Ben araba vapuru muyum?

AŞÇI : Öyle değil. Ben her zaman dükkada bulunmam. Zabahtan yemekleri onarırım. Masrnf musraf almaya varırım. Sen dukkada zabaracaksın. Müşteriye eyü bakımlı!

KARAGÖZ : Sen merak etme.

AŞÇI : Bugün benden dukkada istedününü birkaç gün eylesin, işünü bi göreyim, yilluni keserim.

KARAGÖZ : Anlamadım ya, neyse olur!

AŞÇI : Bu gılaflın olmaz içeri varalum da çaputları deniş.

(Karagöz'le aşçı dükkana girer. Biraz sonra Karagöz, başında o sukufa, sırtında çaket, önünde prusinule sahneye gelurler)

KARAGÖZ : Ulan, herif beni ne hale koydu..Usta, beni böyle gören, meshara olmuş diye arkama takılırlır.

AŞÇI : Sen zerefetten, alafrangodan ne anlarsın eşek? Lokontocı dediğün boyne gılafetlu ayu!

KARAGÖZ : Ne nazik şey! Ben bunu tepelerim ya, dur bakalım!

AŞÇI : Haa! Bak az kala unu da yazdım.. Benim eski dukandan kalma bazu borçlular vardı. Şayet onlardan birü gelecek olursa datluya yatırıp savmalu.

KARAGÖZ : Sen merak etme! Katakulli dedein mi alasını icat ederim.

AŞÇI : Mesela bunların içinde mohurlu temesükler vardı. Onları da hınkur yangur idüp ellerinden almalu,cırpadak yırtmalu!

KARAGÖZ : Temesük ne? Bunlar ne biçim laf adeta luğat ğarbiyye.

AŞÇI : Eşek! Temesük ,yani senet, kefat ,anladun mu? Eline geçerse hiç bakma, ortadan galduruvi.

KARAGÖZ : Sen keyfine bak .Onlar hepsi kolay. Yalnız,ben mantara basmam. İyice aklına koy.

AŞÇI : Çırak demek evlat dimektü? Yarın burgun seni everirüm. Yalnız toğru çalışmalu.

KARAGÖZ : Herif nutuk irad ediyor. Artık laf elverdi, hadi git de öteberi gönder.

(Aşçı Memiş gider)

KARAGÖZ : Ey canım, yemek verelim! Mşteri olmazsa ben yerim.

(Şarkı ile ortada yağ focosu biri kelhan Begi biri Yahudi iki sırık hamalı gelur)

KELHANI : Sallanma Yahudi, şimdi ağzımı bozacağım!

YAHUDİ : Sallansam ne var? Yirmi sene hamallık ederim, senin gibi antikaya hiç rast gelmedim.

KELHANI : Ulan, doğru bas ayağım kayacak.

YAHUDİ : Ben demir gibi basıyorum ama sen ne biçim ayak atıyorsun?

KARAGÖZ : Bunlar kim ?Ha galiba dükkana yağ geliyor!

KELHANI : Yahudi aynasızlık istemez! Hadi omuz değışelim.

(Yahudi döner, yüz yüze gelirler)

YAHUDİ : Şimdi oldı?Yuz yuze yeldik, tatli tatli yürüşelim.

KELHANI : Ulan, inadına mı yapıyorsun ? Şimdi bir tane suratına konacağım.

YAHUDİ : Aydi, dön bakalum, omuz deyiştir.

(Yahudi döner, Kelhani döner, arka arkaya kalırlar)

KELHANI : Yürüsene be siriğâ asılma.

YAHUDİ : Amma çattık be! Sen yürüsene!

KARAGÖZ : Ulan, sen bir tarafa ,o bir tarafa çekiyor! Böyle gidilir mi?

YAHUDİ : Sahi öyle, bu hammal diyil, hamalların süprüntüsü doğru al be!

(Sırığı doğrulturlar)

KELHANI : Bana baksana omuzdaş !Burada Aşçı Memiş Usta'nın dükkanı vrmış biliyormusun?

KARAGÖZ : Ne olacak?

YAHUDİ : Ursuz oğlu! Elinin körü olacak! Mal yetirdik, yormiyor musun ?

KARAGÖZ : Ağzını topla hıyanet oğlu!

YAHUDİ : Baban canı çıksın. Biliyorsan söyle!

KARAGÖZ : Senin babanın canı çıksın. Dükkan burası.

YAHUDİ : Yel, yardım et, indirelum.

KARAGÖZ : Bana ne? Köper gelu, parayı siz alacaksınız

YAHUDİ : Eline mi yapışir, asupruntulerin mahsulü?

KARAGÖZ : Ulan, sen hiç doğru laf söylemezsin?

KELHANI :Kardaşlık, sen ona bakma, gel de biraz yardım et!

(Karagöz foçonun altına girer, hamallar bırakırlar, Karagöz bağırmağa başlar , hamallar gürlütü ederler, nihayet Karagöz kurtulur. Bir takrib foçoıyü dükkana sokarlar. Hamallar gider)

KARAGÖZ : Vay hıyanet hin oğulları!Yardım et diye latife ile vekitsiz ahiret postasına bindireceklerdi.

(Aşçı Memiş gelir)

AŞÇI : Ulen Karagöz! Yağ yolladımdı, gondular mu?

KARAGÖZ : Az kalsın foconın altında kalıp gibi ezilecektim.

AŞÇI : Senin üzüldüğün bir şey değul yağ zıyan olmadı ya!

KARAGÖZ : Aşk olsun,ay dayı hanı ben ölürsem ne olur yağ dökülmesinde ha!

AŞÇI : Yarınlığı bırak. Borçludan morçludan gelin gonan var mu?

KARAGÖZ : Şimdilik kimse gelmedi.

AŞÇI : Öyleyse ben varayum, zerzevat mürzevat biraz öte beri alup gondereyüm. Sen işüne mekayet ol.

(Aşçı Memiş gider)

KARAGÖZ : Gelen giden yok . Yemek tencereleri boynunu bükmüş, ateşin üstünde duruyor.Barı ben bıray istifsar hatır başlıyarak pilava kadar cumlesinin hatır naşadını fikirane istifsar edeyim.

(Karagöz içeri gider, perde kapanır)

ÜÇÜNCÜ PERDE

(Perde açıldığında eski manzara. Karagöz yine lokantacı kıyafetiyle sahnede)

KARAGÖZ : Yedim içtim, uyudum uyandım, ne gelen var, ne giden. Müşterinin geleceği yok ya, Rabbim alacaklıdan muhafaza buyursun!

(Polka söyleyerek Müsyü Karolin gelir)

KAROLİN :Bonsuvar Müsyü Kürinir!

KARAGÖZ : Amma delice laf ha,Bol su var var müsyü kuzu yer diyor. Ulan, kuzuyu kim yemez? Hele bedava olursa!

KAROLİN : Vresen lakirdi , Benziyor divane ,Baktı sen alafranga küzine benziyor.Jur bale la lang fransez?

KARAGÖZ : Ben Fransa!da lalanga yemiyim. Eğer aynasızlık edersen sen burada alaturka dayak yersin.

KAROLİN :Vere ben yok Fransız, ben mahsus söylemiş. Sen bilir, yoksa bilmez, ben anladı sen hiç bilmez.

KARAGÖZ : Müsyü uydurmasyon, ben Türkçe'den başka bir şey bilmem.
KAROLİN : Kalo, kalo ! Ben anladı,sen bilmez başka dil, ben söyledim evvela Türkçe.
KARAGÖZ : Türkçe de böyle söylenir. Bravo sinyor İskalamento!
KAROLİN : Şimdi evvela Türkiko söyleyeyim. Ben aramis Ascı Memiş Efendi.
KARAGÖZ : Alametler yavaş yavaş zuhur etmeye başladı.peki ala Memiş Usta'yı ne yapacaksın?
KAROLİN : Ne yaparım ..Ti milis ne lakırdı.Kaymena!Ne zaman bulazayım, kafamda parsalayım!
KARAGÖZ : Vay !Herif hiddetli . Bir şey var amma anlayamadım.
KAROLİN :Biliyorsun Memiş Usta?
KARAGÖZ : Memiş Usta'yı mı arıyorsun ? Ne yapacaksın?
KAROLİN : Ne yapazayım? Ya !Ben ister para sok.
KARAGÖZ : Ne parası istiyorsun ?
KAROLİN : Ne para istezeyim. Alevri !Un, un vre!
KARAGÖZ : Un parası öyle mi?senet var mı, senet ?
KAROLİN : Ne senedisi var. Memiş Usta muhur basması.
KARAGÖZ : Muhsin Usta çamura mı batmış?Nasıl lakırdı bu?
KAROLİN : Yok samurde basması. Kadisi muhur yapması.
KARAGÖZ : Anlıyorum ya, işi pişkinliğe vuruyorum!peki o sened nerde?
(Arkadan Memiş Usta yavaşça gelir, Karagöz'e hitaben)
AŞÇI : (Yavaş) Ülen, kefadı al yırt.
KARAGÖZ : Yaparım, sen gözükme.
KAROLİN :Sen kim lakırdı söylemesi?
KARAGÖZ : Sen aldırma, sonra anlarsın. Şimdi Sinyor, Memiş Efendi'nin dükkanı burası. Çıkar senedi, al paranı. Çok laf istemez!
KAROLİN : Sen Memiş Usta adam?Poli kalo! Nasu dosime to hartıya.
KARAGÖZ : Tut yakala altıya çerek kala diyor.Kimi yakalayacağız?
KAROLİN : Ohi ver!Ben var senet, verecek mi sana?
KARAGÖZ : Anlamadım ya, neyse! Haydı, çıkart bakalım.
(Karolin senedi çıkarıp Karagöze verir)
KAROLİN : Nahurisine yazıyor içeride iki bin beş yüz
KARAGÖZ : O kadar ha! (senedi yırtarak) hepsi bu kaderse bir şey değil , Ben de çok bir şey sandımda
KAROLİN : Ligor! Ver para, para sabuk!
KARAGÖZ : Çok laf istemez . Çıkar senedi , al paranı .İşte bu kadar!
AŞÇI: (Arkadan) Öyne ya! Vir senedü, al paranu.
Çok gurultu istemez, hrekesün namusu var!
KARAGÖZ : Öyle ya! El namus, kel namus , min'el namus demişler.Çıkar ula senedi!
Çok laf istemez!
KAROLİN : Vre Memiş! Sen bana bu dolap yaptı! Ben simdi gidezek, dava yapazak,bak nasıl ben pra almış!
AŞÇI: Hedi çok mırlama, defol!
(Karolin gider)

KARAGÖZ : Nasıl, usta beğendin mi?

AŞÇI: Ulan eksik olma Garagöz (Karagöz'ü öper) Gozüme girdün!

KARAGÖZ : Bir daha böyle suratımı yalama.Cilasını kaçırırsın.

AŞÇI: Aferüm, böyle olmalı. Ben varyom, masraf alayım.(Memiş Usta gider)
(Şarkı ile Tiryaki gelir)

TİRYAKİ : Merhaba yahu!Burada mucededa aşçı dükkanı açılmış ha? Memnun oldum. Önüne eğilip uyur .

KARAGÖZ :Vay köpoğlu! Sütçü beygiri gibi ayakta uyuyor.(Tiryaki!ya tokat atar)

TİRYAKİ : Galiba saika nüzul etti . Neydi o çatırdı ?

KARAGÖZ : Hay kerata ! Galiba sakanın merkebine nüzul isabet etti diyor. Sakanın aşkına bir şey olmadı sade eksek kızardı .

TİRYAKİ : Efendim, siz aşçı mısınız ? Ne gibi at'ime var ?

KARAGÖZ : Aşçıyım ama, o dediğin yok. Anlamadın.

TİRYAKİ : Luhumunuz ganem mi , yoksa bakar mı ?

KARAGÖZ : Ocağa sokulursa yakar .

TİRYAKİ : Behey cahil !Demek isterim ki, kullandığınız et koyun mu, yoksa sığır mı ?

KARAGÖZ : Biz öyle koyun, sığır eti kullanmaya tenezzül etmeyiz. Ustam sabahları kale kapısında viraneleri dolaşır, ölmüş begir, eşek olursa yüzer getiri .

TİRYAKİ : Aferin! Buz gibi taze et getirir ha ? Çok als!

KARAGÖZ : Laf anlayana canım kurban.

TİRYAKİ : Her neyse! Şimdi pişmiş ne yemekler var? Mesla hindi derisinden terbiyeli işkembe çorbası, beyin tavası, dil haşlaması.

KARAGÖZ : Ağzım sulandı. İhtiyar, biz öyle adi yemekler pişirmeyiz.

TİRYAKİ : Aferin! Daha fevkalade yemekler var ha? Mesela tatlılardan keşkel fukara dilberdudağı, tavuk göğsu filan ?

KARAGÖZ : Yutkuna Yutkuna hunnak olacağım. Ulan inadına mı söylüyorsun?

TİRYAKİ : Şimdi hazırda ne var ?Listeniz yok mu?

KARAGÖZ : Ustamız var ama adam dolandırmaya gitti. Şimdi efendim, bizde bundan bir hafta evvel pişmiş, kaynaya kaynaya simsiyah olmuş bol bulut yağınla kuru fasulye, bulaşık suyu ile rüzgar çorbası, mantar yahnisi, bu gibi nadide yemekler .

TİRYAKİ : Senin ne uğursus olduğun halinden belli. Ben de karnımı doyurmak için buraya geldim. Bu söylediğin yemekler insani hasta eder. Tu suratına!

KARAGÖZ : İşine gelmezse yeme. Seni buraya mektup yazıp dave etmediler ya !

(Tiryaki tokat atar. Tiryaki gider)

(Şarkıyla Rumelili Mestan Ağa gelir)

MESTAN : Arana arana göbem çözüldü.Mert kalsın, ne rede sordusam taş kaya .

KARAGÖZ : Bu herif divane olmalı, kendi kendine söyleniyor .

MESTAN : Te buracazda biri varmış, bir de bundan sorayım – Ahretlik,bu yandan mısın ?

KARAGÖZ : Hamamda değil , külhandayım. Ne istiyorsun?

MESTAN : Abe sebet kafalı ! Şimdicek sana hamam, külhan sual iden oldu mu? ve kasabalı mısın, demek istecedim.

KARAGÖZ : Buralıyım , kimi soruyorsun?

MESTAN : Çok islah, buralarda Memiş Ağa namında bi manav, aşçı dükkanı açmış da, onu soracadm.

KARAGÖZ : Bu da eski defterde kayıtlılardan galiba.O Memiş Efendi'yi ne yapacaksın?

MESTAN : Ne mi yapacam?Yelesi bir elime dolansa, gebertmeye savařacam.

KARAGÖZ : Neden? Sana ne yaptı?

MESTAN : Ne mi yaptı? Dolandırdı. Üç gündür memleketi alt üst dolaşıyorum. Bir yerlerde kıztıramadım. Dün akşam bu taraflarda dükkan açtını haber aldım. Bir yakalasam, dünyanın niçe odlunu anledecam .

KARAGÖZ : Ne parası istiyorsun?

MESTAN : Ne parası olacak! Yumurta parası. Bu manav,ilerde Balıkpazarı'nda dükkan tutardı. Birkaç defa alışveriş ettik, paracazımı verdi. Hemen sonra paçamdan beni bir kavradı, tam sekiz yüz elli.

KARAGÖZ : Paranı vermedi mi?

MESTAN : Ne gezer! Gittim geldim, her gün martaval. Sonra bir gün zorlattım. Otuz bir gün vaadilen bir senet vireyim dedi. Ben de kayıl oldum.Yeni cami'de muhkem, pullu mullu bir senet yazdırdık, murledi virdi.

KARAGÖZ : Sonra gidip almadın mı?

MESTAN : NERDE BE! Tam gününde gittim, ne bakayım, dükkan kapalı! O yana bu yana soruşdırdım, sılata gitti didiler. Mer, o senede virdinin irtesi günü tozamiş.

KARAGÖZ : Sendin var değil mi? O Memiş Usta'nın dükkanı burası. Çıkar senedi. Çok laf istemez.

MESTAN : Ta senet! Tam sekiz yüz elli .

KARAGÖZ : (Senedi alır) .Bu mu? Senet bu ha? Çok şey! (senedi yırtar) Başka diyeceğin var mı ? Getir senedi , al paranı!

MESTAN : Ne yaptı sen , susak kafalı? Şimdicek çıvdirecam! Ne diye senedi yırttın?

KARAGÖZ : KİM YIRTTI? Ver senedi, al paranı! Ben ustamın arkasından laf söyletmem. Çok söyleme, hadi işine .(Karagöz tokat atar, Mestan gider) Yaşasın, beşi bir yerde tekmil alacaklı yetişir.

(Şarkıyla yaşmklı bir hanım gelir)

HANIM : Keşke kalben başka bir şey istemeli imişim.Karnım acıktı , iyi bir lokantaya tesadüf etsem de çöplensem, diye niyet etmişim . Meğer buraya lokanta açılmış.

KARAGÖZ : Böyle müşteriye canım kurban olsun ! Buyurun beyim , beyim buyurun şişe , dönere!

HANIM : Efendim , zat-i aliniz lokantacı mısınız ?

KARAGÖZ : Evet efendim, lavantacıyım. .Gülsuyu, kerm, mis yağ filan da bulunur.

HANIM : Tuhaf bir zata benziyorsunuz .

KARAGÖZ : Evet efendim, tuhafçılar Behzat'a da benzerim.

HANIM : Hakikaten nükte şınassınız.

KARAGÖZ : Oyanlış. GÜMRÜK'TEKİ Menasdeğil, aşçı çırağı Karagöz'üm efendim.

HANIM : Kuzum aşçı beyefendi! Yemekler de siin gibi tatlı ve latif olacak değil mi?

HANIM : Bilfarz yemeklerden rozbif, omlet, rozbif pane, marinozlu levrek, kotlet gibi şeyler bulunur değil mi?

KARAGÖZ : Üst tarafını anlamadım ya, en sonra söylediğiniz “kötek” bulunur, bulunur ama size el kaldıramam.

HANIM: Gülerek Teşekkür ederim. Demek cariyenizi dövmeye kıyamıyorsunuz,öyle mi ?

KARAGÖZ : Allah be bilir, kolunuzu mahcup ediyorsunuz. Çünkü efendim, esasen eyyam şita asude nişin istirahatır bina aleyhi telkinatımı tefekkür byurmenizi takdim ederim .

HANIM : (Kahkaha ile gülerek) Aman aşçı beyefendi, bu edibane sözleriniz pek muğlak olduğu için adeta anlayamıyorum.

KARAGÖZ : Esasen ben ne söylediğimi bilmiyorum ki, mana çıksın .

HANIM : Efendim, bahsi uzatmayalım. Sanatınızdaki maharetinizi duydum . sanatınızdaki maharetinizi duydum , pek yakında cemiyetimiz var, size hususi tatlı yaptırmak isterim.

KARAGÖZ : Galiba alay ediyor –yaparım efendim yaparım . Hem öyle tatlı yaparım ki, yerken lezzetine doyamazsınız .

HANIM : Ohalde nasıl edelim ?

KARAGÖZ : Nasıl olsa olur. Lakin paralar peşin olmalı. Zira cebe indirir indirmez dükkandansavuşacağım.

HANIM : Para meselesi kolay. Bir şey söylediniz, anlayamadım : Savuşacağım , gibi bir lakırdı oldu.

KARAGÖZ : Oşimdi değil , sonra anlaşılır . Her neyse, tatlı değil mi, yaparım .

HANIM : Güzel ama benim istediğim tatlı dükkanda yapılmaz. Validem gayet meraklıdır, harcı, masrafı kendisi alıp evde yaptırmak istiyor.

KARAGÖZ : Şimdi iş çatallaştı. Şey efendim ...Ulan, eve gidersem süpürge sopasıyla kovarlar.

HANIM : Nasıl edelim? Herhalde eve gelmeniz lazım. Lakın böyle erkek kıyafetiyle olmaz.

KARAGÖZ : Ey ne olacak ?

HANIM : Aşçı başı telaş etmek için esasını anlatacağım.

KARAGÖZ : Anlat bakalım! Ben bu işlerden bir şey anlamadım.

HANIM : Efendim, Bizim eve muttasıl bir komşu var, ahlaksız, kimseyle geçinemez, herkese su-ul zan eder fena kalıblı bir adam .Bizim o yebancı birarken girdiğini görürse bin türlü kil-u kal eder bir takrib kadın kıyafetinde seni eve sokarım.

KARAGÖZ : Sen divane misin hanımefendi? Ben öyle makineli işlere gelemem. Para kazanacağım diye dayaklan çömlek mekan olmak ha?Aşık olsun sana.

HANIM : Bunda korkacak bir şey yok! Bizim evden bir sokak aşırı iyi görüştüğümüz bir ahbap var. Onun evine gideriz, orada sana bir yaşmak yaparım, bir de ferace giydiririm, oldu bitti!

KARAGÖZ : Sade bunu yapamam.Ben tatlıdanda vazgeçtim , paradanda .

HANIM : Şaşılacak hal, bu adeta avham , br tehlike veya fenalık melhuz ola ben böyle bir şeye teşebbus eder miyim .

KARAGÖZ : Vazgeç, ayağını öpeyim, ben yapamam!

HANIM : Haydi haydi, bu kadar korkak olma! Gel benimle beraber!

KARAGÖZ : Hem tatlı , hem para herce bad abad .Giderim vesselam.
(Hanım'la Karagöz giderler, perde iner)

DÖRDÜNCÜ PERDE

(Perde açıldıkta sahnede Karagöz yaşmaklı kadın kıyafetinde Hanım'la karşı karşıya gelirler)

HANIM : Aşçıbaşı, ben size korkacak bir şey yok demedim mi ? Bak işte, eve bir şey kalmadı.

KARAGÖZ : Eve bir şey kalmadı ama dizlerimde de duracak hal kalmadı. Titreye titreye köpek ısıtmasına tutudum.

HANIM : Her neyse, rica ederim! Bazı talimat vereceğim, kusura bakmayın.

KARAGÖZ : Vay! Demek daha atlanacak hendekler var ha!Ben yavaş yavaş feraceyi çıkarayım.

HANIM : Hayır canım, korkacak bir şey söylemeyeceğim.Yalnız, eve girdiğimiz vakit evvela bir kadını taklit edeceksiniz.

(Şarkı ile nara atarak Bekri Mustafa gelir)

KARAGÖZ : O ne, o gök gürlüyor galiba. Yağmur mu gelecek? Şemsiye de yok.

HANIM : Eyvah aşçıbaşı! İş şimdi berbat oldu!

KARAGÖZ : Ne gibi sanki? Biraz ıslanırız. Şeker değiliz a!

BEKRİ : Sende hiç utanma arlanma yok mu, annenden izinsiz sokağa çıkıyorsun?

KARAGÖZ : Bu kim ?Yağmurdan evvel fırtına çıktı. Allah vere, yelken kapatmasına uğramasaydık!

HANIM : A! Ağabeyciğim!Nasıl izinsiz? Annem söyledi de ben öyle çıktım.

BEKRİ :Ne işin var ? Niçin çıktın bakayım?

KARAGÖZ : Adamakıllı bir mantar at, ikimiz de sıfırı tüketiriz ha!

HANIM : Annem bir aşçı istedi, ben de kolcuya gittim, bu kadını buldum, eve götürüyorum.

KARAGÖZ : Ne halt ettin küçük hanım? Böyle söyleyeceğine, şunu al, öldür de, daha iyi.

BEKRİ : Madem ki öyledir, sen git, aşçı kadını ben alı getiririm.

HANIM : Peki ağabeyciğim!(Hanım gider)

KARAGÖZ : Küçük hnim kuyruğu kurtardı, kapana biz tutulduk.

BEKRİ : Ne söyleniyorsun kart karı?Unkapanı'nda biz mi dokuduk dedin?

KARAGÖZ :Hayır, zeyrek yokuşunda fırtınaya tutulduk dedim.

BEKRİ : De KARAGÖZ :nizde değilsin ya! Ayağın karada, ne korkuyorsun?

KARAGÖZ : Karada ama, ayağım kayar da çirkefe düşerimdiye korkuyorum.

BEKRİ : İster düş, ister kalk. Şimdi, ne yemekler bilirsin? Onu söyle! Ben adama bedava para vermem.

KARAGÖZ : (Korkuyla) Yalan bulmalı akşam ala tabana kuvvet kaçmak çorbası, yolunu bulursam savuşmak helvası, kaçamazsam dövüşmek yahnisi.

BEKRİ : Bunlar ne biçim yemekler?Ben ömrümde böyle yemek ismi işitmedim.

KARAGÖZ : Sen rakıdan başka ne bilirsin?Bunlara etime-i firariye derler.

BEKRİ : Bu yemekleri Feriköyü'nde mi yerler?

KARAGÖZ : Hayır, Şişli'de kavga ederler.

BEKRİ : Ben bu kadar kalın sesli, öküz gibi bağırın kadına tesadüf etmedim. Şu yaşmağını aç bakalım!

KARAGÖZ : Ben zaten işin falso olacağını biliyordum. Şimdi ne yapmalı?

BEKRİ : Hadi ne duruyorsun açsene!

KARAGÖZ : (Kadın taklidi ile) Aaa! Ayol, namahremim. Kadın kısmı sokakta yüzünü açar mı? Hem üstüme varma , iki canlıyım.

BEKRİ : Dur öyleyse! (Bekri zorla yaşmağı alır.Karagöz'ün yüzü ortaya çıkar)

BEKRİ : Vay, Karagöz (Nara atar).

KARAGÖZ : Benim suçum yok, Tatlı yapmaya giderken işin en acısına rast geldik.

BEKRİ : Ben şimdi seni tatlı yerine ahirete yolcu edeyim de böyle edepsizlik etmemeyi öğren!

KARAGÖZ : Vazgeç!Tövbeler olsun bir daha böyle bir şey yapmam!

BEKRİ : Ulan, ben sana soluk aldırılmazdım ama bizi temaşaya tenezzul eden zevat huzurunda hakaret etmek haddim değil.Def ol, gözüm görmesin!

(Bekri ve Karagöz giderler)

Bitiş

(Karagöz eski kıyafetiyle, Hacivat'la karşı karşıya gelir)

HACIVAT : karagöz geçmiş olsun!

KARAGÖZ : Allah müstehakını versin!(Hacivat'a tokat atar)

HACIVAT : Yıktın perdeyi eyledin viran! Ben de sahibine haber vereyim hemen (Hacivat gider)

KARAGÖZ : Her ne kadar sürç-i lisan ettimse af ola! İnşallah yarın akşam Hacivat seni kara gözün olunması nam mefsal oyunda yakalarsam bak ben bendeniz sana ne işler yaparım! .³²

SONUÇ

Meddah ve orta oyun gibi karagöz de şehirlerde geçer bir sanattır. Bu oyun eskiden , özellikle ramazan gecelerinde , İstanbul'un ve başka büyük şehirlerin kahvelerinde gösterilirdi . Karagöz'ün , hem daha çok büyüklere hemde çocuklara düzenlenen bir eğlence oluşudur .

³² - Hayali Memduh, Karagözün aşçılığı,Karagöz perdesi kuliyeti,sayı-5, Necim istikbal matbaası ,İstanbul 1338-1340 , s.1-24.

* - Örnek olarak ele aldığım Hayali Memduh'un hikayelerinden Karagöz'ün aşçılığı Osmanlıca yazılan hariflerle tıpkı basım nushası 24 sahifeden oluşur . Bilimsel derginin koşullarına göre onun ekleme imkanı olmadığından dolayı asıl nushasının sadece kapağını buraya ekledim .

Bütün gölge tiyatrosu şekilleri arasında Türklerin bilhassa mükemmel renklerin verdiği tesirle , Çininkilere en ziyade benzerlikleri vardır , buda Türk oyunlarının menşeiini Doğu Asyadan gelmesini anlatıyor .

Aslında Karagöz oyunlarının söz ve hareketleri yazılmış değildir. Bunların hepsi tuluat konularıdır ve günümüze , ağızdan ağıza söylenip yeni ekler ve çıkartmalar yapılarak gelmiştir. Bu yazarsız eserlerin gerçek yazarları , Karagöz sanatçıları ve halk kitleleridir.

Bu incelemeden elde edilen kesin sonuçlara göre İslamiyeti kabul eden Osmanlı toplumunun dilini , inançlarını , siyasel ve sosyal olaylara bakışını , gelenek –görenek ve sanatlarını , yansıtan zengin bir kaynaktır . Karagöz oyunundaki metinler halkın ortak malıdır . Olayları kimin düzenlediği belli değildir. Ayrıca Karagöz oyununda Türk musikisi bütün özellikleri ile ve bütün çeşitliliği ile kullanılmaktadır . Karagöz musikisi , kar ve bestesi ile , ağırsemaisi ve yürek semaisi ile , peşrev ve saz semaisi ile , oyun havaları ve köçekceleri ile türkü ve şarkıları ile yani bütün form çeşitleri ile adeta bir musiki meşheri halinde oyunun vezgeçilmez bir unsuru olmaktadır.Fakat Karagöz oyunlarının , bütün folklor ürünleri gibi ve hatta diğerlerinden daha geniş nisbette , halk ruhunun davranışlarına makes olduğu , üstün körü bir tetkik sonunda bile beliren bir hakikattir.

قره كوز (خيال الظل) في الادب العثماني

الباحثة : يلدز سعد الدين عبد الغني

الخلاصة

يعد فن قره كوز واحد من ابرز الفنون المسرحية التركية الشعبية الفلكلورية التقليدية . وتلفظ كلمة القره كوز عند المصريين وبعض العرب بـ (اراجوز)، والعراقيون يطلقون عليه تسمية القره قوز، وهو احد اقدم الفنون الشعبية المسرحية للاطفال في تاريخ الثقافة التركية وبغض النظر عن الخلاف الدائم حول مصدر ومنبع هذا الفن الشعبي القديم هل جاء من مصر على يد السلطان سليم لاول اثناء حملته على الشرق حيث كان هذا الفن موجودا في العصر المملوكي بمصر وراه سليم فأخذ معه احد الممثلين الى اسطنبول لتمتيع ابنه الذي صار سلطانا بعده وعرف بالسلطان سليم لاعظم، ام انه نبع من الاناضول التركي او جاء من اسيا الوسطى لتركيا . يجمع الباحثون على ان خيال الظل قد نشأ في الشرق الاقصى، ومنه انتقل الى كثير من بلاد العالم ، ولكن يبدو من الصعب تحديد البلد الذي نشأ فيه اذ تشير بعض الدراسات انه نشأ في الصين ، ولكن ثمة اشارة اخرى الى ان لفظة خيال الظل قد ورد في نص هندي قديم واشارة ثالثة يحيل ان خيال الظل ربما جاء الينا من بلاد المغول ، ومنها انتقل الى البلاد المجاورة ولا سيما اليابان وجزر جاوه ومن المرجح ان يكون خيال الظل قد انتقل الى بلاد العربية من جاوه نقله التجار المسلمون .

وفي بعض الدراسات تشير ان خيال الظل انتقل من الصينيين الى المغول ومنهم الى الترك وكان اتراك اسيا الوسطى يطلقون اسم (قاروجاق) على هذا النمط من الفن، وذلك لاعتماده على دمي متحركة بواسطة اليد والخيوط مربوطة بالدمى خلف ستارة بيضاء مضاءة من الخلف ولايزال التركمان في العراق يسمون الدمية بـ (قاورجاغ) ويؤكد المؤرخون ان خيال الظل وصل الى كل منطقة وصل اليها الترك عن طريق الهجرات المتلاحقة لهم . الا ان الشئى المؤكد هو ان هذا الفن الشعبي في تركيا يرجع تاريخه الى القرون الوسطى ويعتقد بأنه بدأ يزدهر في الثقافة التركية ويأخذ مكانه فيها مع العهد الذهبي للحضارة التركية الاسلامية الذي بدأ في القرن السادس عشر الميلادي في زمن السلطان سليمان الثاني والملقب بالقانوني . هذا الفن الذي انتشر في الدولة العثمانية في القرون الوسطى نشأ اولاً في قصور الحكام والطبقة الارستقراطية من اجل الترفيه عن الاغنياء وتسليتهم أطلق عليه في القديم بفن خيال الظل نظراً لانه الفن الذي يعتمد على الظل الناتج عن تحريك اشكال ورموز الحكاياه والمنبعث نتيجة لضوء مسلط على خلفية ستارة بيضاء اللون . ولازال هذا الفن الفكاهي يلقي القبول اليوم لدى الصغار والكبار على حد سواء ويمثل واحد من اهم فروع مسرح الطفل ، وكذلك يعتبر احدى التقاليد الفلكلورية الجميلة التي يعرض في المناسبات الدينية والاجتماعية وخاصة في شهر رمضان المبارك .

والقره كوز هي التسمية المطلقة على شخصية تركية تاريخية فكاهية ساخرة هذي العيون السوداء يعبر عن الشخص الذي تعرض للعقاب من طرف احد السلاطين هو السلطان اورخان نتيجة تخلفه عن موعد انتهاء من بناء جامع بمدينة بورصا التركية في القرن الرابع عشر الميلادي . وهو رجل امي يتحدث باللهجة الشعبية لايفقه التعابير والالفاظ الاجنبية، يتظاهر بعدم فهم التعابير الشائعة يقابل التعابير الاجنبية بتعابير مترادفه ترمز الى معان اخرى لاثارة الضحك . اما اسم حاجي واط الذي يقترن بكلمة قره كوز عادة في فن مسرح الاطفال والثقافة الشعبية الفكاهية على العكس تماماً من شخصية زميله قره كوز، متعلم له المام يسير بالرياضيات والاقتصاد والاحصاء والنحو اضافة الى الادب، انتهازي يضع مصلحته الشخصية في المقدمة دائماً يتصرف وفق ما تتطلبه المواقف والظروف. فهو رفيق قره كوز في الواقعة التاريخية المذكوره المتعلقة بتخلفهم عن موعد الانتهاء من بناء الجامع حيث كان هناك حواراً ساخراً بالنكت يدور بين العاملين في بناء جامع بمدينة بورصا . كانت عاصمة الدولة العثمانية في تلك الحقبة وان السلطان اورخان قطع راسي قره كوز وحاجي واط للتأخر في تنفيذ بناء الجامع وصرف اوقاتها عبر التراسق بالنكات . اما عن كيفية وصول الواقعة لمستوى فن مسرحي ساخر يحكي المؤرخون ان رجلاً يحمل اسم الشيخ كوشنري هو الذي نقل حكاية العاملين للناس وقام ايضاً بتصوير الواقعة في حضور السلطان العثماني . حيث نرى ان الاثنين شكلاً معاً ثنائياً لا يفترق عن بعضه في المواقف المختلفة بين الهزل والبكاء (المليودراميا) وهو الامر الذي جعل منها حتى اليوم مادة ثمينه وغزيرة لاعداد حكايات شعبية تعرض للاطفال في المناسبات والمدارس ودور الوقف الخيري والمراكز الثقافية وذلك لتوجيه الاطفال نحو الانضباط والطاعة في المدرسة والمنزل واحترام الكبار . كما يعد هذا الفن فرعاً من فروع الادب الشعبي التركي.

KAYNAKLAR

1. Yüsrü Mesude, Karagöz ve hacivat , Timaş yayınları , İstanbul 2005 .
2. Seyit Kemal Kara Ali Oğlu , Türk edebiyatı Tarihi başlangıçtan Tanzimata, inkapve Aka kitabevi .
3. Büyük luğat ve Ansiklopedi, Meydanlarussa, 6.c, Meydan yayınevi, İstanbul .
4. Sevcül Sönmez , Karagöz Kitabı , Bayrak basımevi , İstanbul 2005 .
5. Zıya M. Bakşan , çocuklara karagöz , Milliyet yayınları Ağustos 1976 .
6. Mühittin sevilen , karagöz , devlet kitapları , Milli Eğitim Basımevi , İstanbul 1969 .
7. İslam ansiklopedisi , İslam aleml Tarih , coğrafya , otnografya ve biyografya luğati , 6.c, milli eğitim basımevi, İstanbul 1977 .
8. Alaman müsteşriki profesör yakob'un)gölge tiyatrosu Tarihi Adındaki esernin Türklre ait kısmı Bürhan eddin basımevi, İstanbul 1938, S.4
9. Pertev Naili Boratav, Halk hikayeleri ve Halk hikayeciliği, milli eğitim basımevi , Ankara 1946 .
10. Sabri Esat Siyavuşgil , Karagöz , psiko-sosyolojik bir deneme , maarif matbaası , 1941.
11. Raphaela Lewis, Osmanlı Türkiyesinde Gündelik Hayat (adetler ve gelenekler) , Doğan kardeş yayınları, İstanbul 1973 .
12. Nihad Sami Banarlı , Resimli Türk Edebiyatı Tarihi , 2.c .
13. Ahmet Kabaklı , Türk Edebiyatı , cilt I , Türkiye yayınevi , Ankara 1967.
14. Hayali Memduh, Karagözün aşcılığı, Karagöz perdesi kuliyeti, sayı-5, Necim istikbal matbaası , İstanbul 1338-1340 .